

طرح تحول نظام بانکی

اصلاح قانون و الگوی عملیاتی بانکداری بدون ربا

(ویراست دوم)

سید عباس موسویان

شناسنامه پژوهشی اثر

عنوان طرح نامه: طرح تحول نظام بانکی
(ویرایش دوم اصلاح قانون و الگوی عملیاتی بانکداری بدون ربا).
پژوهشگرده: نظام‌های اسلامی، گروه علمی: اقتصاد
محقق: سید عباس موسویان

همکاران علمی: سید فراهانی فرد، محمدنقی نظریور،
سید کاظم رجایی، مجید رضایی، محمد اسماعیل توسلی و سید محمد فیروزآبادی
ارزیابان علمی: محمود عیسوی و غلامعلی مصومینیا
موضوع اصلی: بانکداری موضوع فرعی: بانکداری اسلامی
مدت انجام تحقیق: ۲ سال

طرح تحول نظام بانکی
اصلاح قانون و الگوی عملیاتی بانکداری بدون ربا
(ویراست دوم)

سید عباس موسویان

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

طراح جلد: سید ایمان نوری نجفی

چاپ اول: ۱۳۹۰ شماریان: ۲۵۰۰ نسخه

قیمت ۱۲۰۰۰ تومان

شماره: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۸-۱۲۶-۲

جواب و صحافہ : جواب مجاب

سرشناسه: موسویان، سید عباس، ۱۳۳۹.

عنوان و نام پدیدآور: طرح تحول نظام بانکی: اصلاح قسطن و الگوی تکنلری بلون رفا سیدعباس موسویان.

وضعیت و پیرامون: ویراست ۲

مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، سازمان انتشارات، ۱۳۹۰.

ISBN:978-600-108-126-2 ١٢٠٠٠ ريال ٧٤٨ ص مشخصات ظاهري: ٧٤٨ ص

وَمَجِيئُ قَهْرٍ يُؤْتِيهَا

پادداشت: کتابخانه. پادداشت: نعیم.

موضوع: بانک و بانکداری - ایران - جنبه‌های حقوقی. موضوع: بانک و بانکداری (فقه) - ایران.

موضوع: بانک و بانکداری - قوانین و مقررات - سایلن.

موضوع: بانک و بانکداری — ایرلین — سیاست دولت.

شبه افزود: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

دوبندی، کنگرہ: ۱۳۹۰ ع الف ۸م/ ۶/ ۹۴۰ KMH

تاریخ: ۵۵۰۸۲ : ۳۳۶

تجاره کتبخانه: ۲۳۱۸۸۶۵

تهرانی: تقاطع بزرگ راه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفون: ۸۸۵-۵۴-۲ - ۸۸۵-۳۳۳۹

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

فهرست

پیشگفتار ویرایش دوم.....	۳۷
مقدمه.....	۳۹
۱. تشکیل کمیته علمی.....	۳۹
۲. تعیین پیش فرض ها.....	۴۱
۲-۱ بهره قراردادی لزجمله بهره بانکی، به صورت مطلق، ربا و حرام است.....	۴۱
۲-۲ معاملات اصلی بانکداری سنتی مبتنی بر قرض با بهره و ربا است.....	۴۱
۳. شناسایی و طبقه بندی مشکلات و نارسایی های بانکداری ایران.....	۴۲
۴. مشکلات و نارسایی های قانون عملیات بانکی بدون ربا.....	۴۲
۵. تعریف رابطه منطقی بین قانون و الگو.....	۴۳
۶ وارد کردن ابزارهای جدید تجهیز و تخصیص منابع پولی.....	۴۵
۷. مطالعه حالات گوناگون استفاده کننده از تسهیلات.....	۴۶
۸ وارد کردن ابزارهای بیشتری برای سیاست پولی.....	۴۷
۹. ارائه راهکار مناسب برای نظارت شرعی.....	۴۷
۱۰. ویرایش محتوایی و ادبی.....	۴۸
۱۱. نظرخواهی.....	۴۹
۱۱-۱. مکاتبه با متخصصین.....	۴۹
۱۱-۲. نظرخواهی عمومی.....	۴۹
۱۱-۳. برگزاری اولین نشست تخصصی.....	۵۰
۱۱-۴. برگزاری دومین نشست تخصصی.....	۵۱

۱۲. ارائه نسخه نهایی قانون عملیات بانکی بدون ربا (پیشنهادی)..... ۵۱
۱۳. تذکر مهم..... ۵۲
۱۴. تقدیر و تشکر..... ۵۲
۱۵. شیوه ارائه مطالب..... ۵۴
۱۶. تغییرهای ویرایش دوم..... ۵۵

بخش اول: نقد قانون عملیات بانکی بدون ربا و پیشنهاد قانون جایگزین..... ۵۷

فصل اول: نقد و بررسی قانون عملیات بانکی بدون ربا..... ۵۹

اشکالات و نارسایی های قانون عملیات بانکی بدون ربا..... ۶۱

۱. عدم ارائه ترفیفی روشن و کاربردی از نظام بانکی و تبیین قلمرو شمول قانون..... ۶۲

۲. متأثر شدن قانون از شرایط اقتصادی اول انقلاب به ویژه از نگرش دولتی بودن بانکها..... ۶۲

۳. عدم قابلیت برای طراحی الگوهای متناسب با انواع مؤسسات اعتباری..... ۶۴

۴. عدم جامعیت و نارسایی قانون نسبت به اهداف و سلیقه های سپرده گذاران..... ۶۵

۴-۱. سپرده جاری..... ۶۶

۴-۲. سپرده قرض الحسنه پی انداز..... ۶۶

۴-۳. سپرده های سرمایه گذاری عام..... ۶۹

۴-۴. سپرده های سرمایه گذاری خاص..... ۶۹

۵. عدم جامعیت و نارسایی قانون، نسبت به اهداف و سلیقه های متقاضیان تسهیلات..... ۷۰

۵-۱. خرید دین..... ۷۰

۵-۲. استصناع..... ۷۱

۵-۳. عقد صلح..... ۷۲

۶. عدم جامعیت و نارسایی ابزارهای سیاست پولی استفاده شده در قانون..... ۷۳

۶-۱. تغییر نرخ سپرده قانونی..... ۷۳

۶-۲. تغییر نرخ تنزیل مجدد..... ۷۴

۶-۳. عملیات بازار باز، از طریق خرید و فروش اوراق بهادار بدون ربا..... ۷۴

۷. فقدان راهکار مناسب برای مواجه با مطالبات معوقه..... ۷۵

۸. فقدان ارتباط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری ایران با بانک‌های بدون ربا و سنتی دنیا.....	۷۶
۹. فقدان راهکار مناسب برای نظارت شرعی فعالیت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری.....	۷۶
۱۰. فقدان راهکار مناسب برای تعیین نرخ‌های سود بانکی.....	۷۸
۱۱. فقدان راهکار مناسب برای تحقیق و توسعه بانکداری بدون ربا.....	۷۹
فصل دوم: قانون عملیات بانکی بدون ربا (پیشنهادی).....	۸۱
فصل اول: تعریف، اهداف و وظایف نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران.....	۸۱
ماده ۱. تعریف نظام بانکی.....	۸۱
ماده ۲. اهداف نظام بانکی.....	۸۲
ماده ۳. وظایف نظام بانکی.....	۸۲
الف) وظایف اختصاصی بانک مرکزی.....	۸۲
ب) وظایف عمومی نظام بانکی.....	۸۳
فصل دوم: تجهیز منابع پولی.....	۸۴
فصل سوم: تخصیص منابع پولی.....	۸۵
فصل چهارم: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سیاست پولی.....	۸۸
فصل پنجم: متفرقه.....	۹۰
فصل سوم: مقایسه قانون فعلی و قانون پیشنهادی و شرح تغییرات.....	۹۵
قانون فعلی عملیات بانکی بدون ربا.....	۹۵
فصل اول قانون فعلی: اهداف و وظایف نظام بانکی در جمهوری اسلامی ایران.....	۹۵
قانون پیشنهادی عملیات بانکی بدون ربا.....	۹۶
فصل اول قانون پیشنهادی: تعریف، اهداف و وظایف نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران.....	۹۶
ماده ۱. تعریف نظام بانکی.....	۹۶
ماده ۲. اهداف نظام بانکی.....	۹۶
شرح تغییرات.....	۹۷
قانون فعلی عملیات بانکی بدون ربا.....	۹۸
قانون پیشنهادی عملیات بانکی بدون ربا.....	۹۹

- ماده ۳. وظایف نظام بانکی ۹۹
- الف) وظایف اختصاصی بانک مرکزی ۹۹
- ب) وظایف عمومی نظام بانکی ۱۰۰
- شرح تغییرات ۱۰۰
- قانون فعلی عملیات بانکی بدون ربا ۱۰۱
- فصل دوم قانون فعلی: تجهیز منابع پولی ۱۰۱
- الف) سپرده‌های قرض الحسنه ۱۰۱
- ب) سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار ۱۰۱
- قانون پیشنهادی عملیات بانکی بدون ربا ۱۰۲
- فصل دوم قانون پیشنهادی: تجهیز منابع پولی ۱۰۲
- شرح تغییرات ۱۰۴
- قانون فعلی عملیات بانکی بدون ربا ۱۰۶
- فصل سوم قانون فعلی: تسهیلات اعطایی بانکی ۱۰۶
- قانون پیشنهادی عملیات بانکی بدون ربا ۱۰۹
- فصل سوم قانون پیشنهادی: تخصیص منابع پولی ۱۰۹
- شرح تغییرات ۱۱۲
- قانون فعلی عملیات بانکی بدون ربا ۱۱۵
- فصل چهارم قانون فعلی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سیاست پولی — ۱۱۵
- قانون پیشنهادی عملیات بانکی بدون ربا ۱۱۶
- فصل چهارم قانون پیشنهادی: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سیاست پولی ۱۱۶
- شرح تغییرات ۱۱۸
- قانون فعلی عملیات بانکی بدون ربا ۱۲۰
- فصل پنجم قانون فعلی: متفرقه ۱۲۰
- قانون پیشنهادی عملیات بانکی بدون ربا ۱۲۱
- فصل پنجم قانون پیشنهادی: متفرقه ۱۲۱
- شرح تغییرات ۱۲۳

بخش دوم: نقد الگوهای عملیاتی نظام بانکی و پیشنهاد الگوهای

مناسب ۱۲۵

مقدمه ۱۲۷

فصل اول: نگاهی اجمالی به الگوهای بانکداری بدون ربا ۱۲۹

۱. الگوی پیشنهادی شهید صدر علیه السلام ۱۲۹

۱-۱. روش‌های تجهیز منابع ۱۲۹

۱-۱-۱. سپرده جاری (قرض بدون بهره) ۱۲۹

۱-۱-۲. سپرده پس‌انداز (وکالت) ۱۳۰

۱-۱-۳. سپرده مدت‌دار (وکالت) ۱۳۰

۱-۲. روش‌های تخصیص منابع ۱۳۰

۱-۲-۱. مضاربه ۱۳۰

۱-۲-۲. قرض با کارمزد ۱۳۰

۱-۲-۳. تنزیل با کارمزد ۱۳۱

۲. الگوی بانک اسلامی اردن ۱۳۱

۲-۱. روش‌های تجهیز منابع ۱۳۲

۲-۱-۱. سپرده‌های امانی (قرض بدون بهره) ۱۳۲

۲-۱-۲. سپرده‌های سرمایه‌گذاری ۱۳۲

۲-۱-۳. اوراق مضاربه ۱۳۲

۲-۲. روش‌های تخصیص منابع ۱۳۳

۲-۲-۱. مرابحه ۱۳۳

۲-۲-۲. مضاربه ۱۳۳

۲-۲-۳. مشارکت ۱۳۳

۲-۲-۴. سرمایه‌گذاری مستقیم ۱۳۳

۲-۲-۵. قرض الحسنه ۱۳۳

۳. الگوی بانک توسعه اسلامی ۱۳۴

۳-۱. تجهیز منابع ۱۳۴

۳-۲. روش‌های تخصیص منابع ۱۳۵

۳-۲-۱. وام بدون بهره ۱۳۵

- ۳-۲-۲. مزایحه ۱۳۵
- ۳-۲-۳. اجاره به شرط تملیک ۱۳۵
- ۳-۲-۴. مشارکت ۱۳۵
- ۳-۲-۵. استصناع ۱۳۵
- ۳-۲-۶. اعطای خط اعتباری ۱۳۶
۴. الگوی بانک مبادله‌ای ۱۳۶
- ۴-۱. روش‌های تجهیز منابع ۱۳۷
- ۴-۱-۱. سپرده جاری (قرض بدون بهره) ۱۳۷
- ۴-۱-۲. سپرده پس انداز (وکالت عام) ۱۳۷
- ۴-۱-۳. سپرده سرمایه‌گذاری خاص (وکالت خاص) ۱۳۷
- ۴-۱-۴. سپرده سرمایه‌گذاری عام (وکالت عام) ۱۳۷
- ۴-۲. روش‌های تخصیص منابع ۱۳۷
- ۴-۲-۱. فروش اقساطی ۱۳۷
- ۴-۲-۲. اجاره به شرط تملیک ۱۳۷
- ۴-۲-۳. جماله ۱۳۸
- ۴-۲-۴. خرید دین ۱۳۸
- ۴-۲-۵. سلف ۱۳۸
۵. الگوی فعلی بانکداری بدون ربای ایران ۱۳۸
- ۵-۱. روش‌های تجهیز منابع پولی ۱۳۹
- ۵-۱-۱. سپرده قرض الحسنه جاری ۱۳۹
- ۵-۱-۲. سپرده قرض الحسنه پس انداز ۱۳۹
- ۵-۱-۳. سپرده سرمایه‌گذاری ۱۳۹
- ۵-۲. روش‌های تخصیص منابع پولی ۱۴۰
- ۵-۲-۱. اعطای وام قرض الحسنه ۱۴۰
- ۵-۲-۲. قراردادهای مبادله‌ای ۱۴۰
- ۵-۲-۳. قراردادهای مشارکتی ۱۴۱
- ۵-۲-۴. سرمایه‌گذاری مستقیم ۱۴۱
- ۵-۳. مشکلات و نارسایی‌های الگوی فعلی بانکداری بدون ربای ایران ۱۴۳

۵۳-۱	تعدد بیش از حد عقود	۱۴۳
۵۳-۲	صوری شدن معاملات	۱۴۳
۵۳-۳	عدم تناسب برخی عقود با ماهیت بانکها و دیگر مؤسسات اعتباری	۱۴۳
۵۳-۴	هزینه بالای اجرای صحیح برخی از عقود در بانکها	۱۴۴
۵۳-۵	عدم جامعیت سپردهها با اهداف و سلیقههای سپردهگذاران	۱۴۵
۵۳-۶	عدم تناسب برخی از عقود با مقاصد متقاضیان تسهیلات	۱۴۵
فصل دوم الگوی جدید (پیشنهادی) بانکداری بدون ربا..... ۱۴۷		
۱	فرضهای الگوی جدید	۱۴۸
۲	انواع بانکها و مؤسسههای اعتباری غیربانکی در الگوی جدید	۱۴۹
۲-۱	بانکها	۱۴۹
۲-۱-۱	بانکهای قرض الحسنه	۱۴۹
	الف) تجهیز منابع	۱۴۹
	ب) تخصیص منابع	۱۵۰
	ج) ویژگیهای بانک قرض الحسنه مطلوب	۱۵۰
۲-۱-۲	بانکهای تجاری	۱۵۲
	الف) تجهیز منابع	۱۵۲
	ب) تخصیص منابع	۱۵۳
۲-۱-۳	بانکهای تخصصی و توسعه‌ای	۱۵۵
	الف) تجهیز منابع	۱۵۶
	ب) تخصیص منابع	۱۵۷
۲-۱-۴	بانکهای جامع	۱۵۹
	الف) بخش غیرانتفاعی	۱۶۰
	ب) بخش تجاری	۱۶۰
	ج) بخش تخصصی	۱۶۰
۲-۲	مؤسسههای اعتباری غیربانکی	۱۶۲
۲-۲-۱	مؤسسههای مالی اعتباری	۱۶۲
	الف) تجهیز منابع	۱۶۲
	ب) تخصیص منابع	۱۶۳

- ۲-۲-۲. تعاونی‌های اعتبار ۱۶۴
- الف) تجهیز منابع ۱۶۵
- ب) تخصیص منابع ۱۶۶
- ۲-۲-۳. شرکت‌های لیزینگ ۱۶۷
- الف) روش‌های تجهیز منابع شرکت‌های لیزینگ ۱۶۸
- ب) روش‌های اعطای تسهیلات شرکت‌های لیزینگ ۱۷۰
- ۲-۲-۴. صندوق‌های قرض‌الحسنه ۱۷۱
- الف) سپرده‌پس‌انداز قرض‌الحسنه ۱۷۱
- ب) وام قرض‌الحسنه ۱۷۲
۳. آثار و نتایج الگوی جدید ۱۷۲
- ۳-۱. کاهش عقده‌ها به حد منطقی ۱۷۳
- ۳-۲. تناسب عقده‌ها با ماهیت بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری ۱۷۳
- ۳-۳. واقعی‌تر شدن قراردادها ۱۷۳
- ۳-۴. روان‌شدن عملیات حسابداری ۱۷۳
- ۳-۵. کاهش هزینه‌های عملیاتی بانک‌ها ۱۷۴
- ۳-۶. جامعیت نظام بانکی درباره اهداف و سلیقه‌های سپرده‌گذاران ۱۷۴
- ۳-۷. جامعیت نظام بانکی درباره اهداف و سلیقه‌های متقاضیان تسهیلات ۱۷۴
۴. مبانی فقهی و حقوقی الگوی جدید ۱۷۵
- ۴-۱. آزادی انتخاب عقده‌ها ۱۷۶
- ۴-۲. حکمت تحریم ربا و الگوی جدید ۱۷۷
- ۴-۳. مشروعیت سود معین ۱۷۹
- ۴-۴. امکان پرداخت سود معین ۱۸۲
- ۴-۴-۱. اولویت منابع سپرده‌های سرمایه‌گذاری عادی و مدت‌دار ۱۸۳
- ۴-۴-۲. کنترل سپرده‌ها به روش دستوری ۱۸۳
- ۴-۴-۳. کنترل سپرده‌ها به روش تغییر در نرخ سود ۱۸۳
- ۴-۴-۴. کنترل ترکیب سپرده‌ها به روش تغییر نرخ‌ها ۱۸۴
- ۴-۴-۵. خریدوفروش ابزارهای مالی با سود معین و معامله‌های بین بانکی ۱۸۴
- ۴-۴-۶. کنترل وصول مطالبات ۱۸۴

- ۴-۴-۷. تأثیر دادن در حق الوکاله ۱۸۵
۵. نتیجه گیری و پیشنهاد ۱۸۶

بخش سوم: پیوست‌های علمی تحقیق ۱۸۹

پیوست ۱: قانون عملیات بانکی بدون ربا فعلی ۱۹۱

فصل اول: اهداف و وظایف نظام بانکی در جمهوری اسلامی ایران ۱۹۱

فصل دوم: تجهیز منابع پولی ۱۹۳

الف) سپرده‌های قرض الحسنه ۱۹۳

ب) سپرده‌های سرمایه‌گذاری مدت‌دار ۱۹۳

فصل سوم: تسهیلات اعطایی بانکی ۱۹۴

فصل چهارم: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سیاست پولی ۱۹۶

فصل پنجم: متفرقه ۱۹۸

پیوست ۲: طبقه‌بندی اظهارنظرها پیرامون قانون عملیات بانکی

بدون ربا (پیشنهادی) ۲۰۱

۱. مکاتبه با متخصصین ۲۰۱

۲. نظرخواهی عمومی ۲۰۱

۳. برگزاری نشست تخصصی ۲۰۱

نتایج نظرخواهی و برگزاری نشست تخصصی ۲۰۲

فصل اول: تعریف اهداف و وظایف نظام بانکی جمهوری اسلامی ایران ۲۰۴

ماده ۱. تعریف نظام بانکی ۲۰۴

جمع‌بندی پیشنهادات ۲۰۷

ماده ۲. اهداف نظام بانکی ۲۰۷

جمع‌بندی پیشنهادات ۲۱۰

ماده ۳. وظایف نظام بانکی ۲۱۰

جمع‌بندی پیشنهادات ۲۱۴

فصل دوم: تجهیز منابع پولی ۲۱۴

جمع‌بندی پیشنهادات ۲۱۹

فصل سوم: تخصیص منابع پولی ۲۱۹

۲۲۹	جمع‌بندی پیشنهادات
۲۳۰	فصل چهارم: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سیاست پولی
۲۳۴	جمع‌بندی پیشنهادات
۲۳۵	فصل پنجم: متفرقه
۲۳۷	جمع‌بندی پیشنهادات
۲۳۹	پیوست ۳: بخش پول و بانک قانون برنامه توسعه پنجم
۲۴۵	پیوست ۴: مبنای فقهی قانون عملیات بانکی بدون ربا
۲۴۷	نظریه‌های انتقادی نسبت به میانی بانکداری بدون ربا
۲۴۷	۱. تفاوت ماهوی ربا و بهره بانکی
۲۴۷	۱-۱. ربا، درآمد ثابت از پیش تعیین شده؛ بهره، درآمد متغیر غیرقابل پیش‌بینی
۲۴۹	نقد و بررسی نظریه
۲۵۱	۱-۲. ربا، عایدی پول به‌عنوان واسطه مبادله؛ بهره، بازدهی پول به‌عنوان سرمایه
۲۵۲	نقد و بررسی نظریه
۲۵۴	۲. اختصاص ربا به نرخ بهره فاحش
۲۵۷	نقد این دیدگاه
۲۵۸	۳. اختصاص ربا به بهره قرض‌های مصرفی
۲۵۹	پیشینه تاریخی نظریه
۲۶۰	ادله نظریه
۲۶۰	۳-۱. اختصاص ربای جاهلی به بهره قرض‌های مصرفی
۲۶۰	۳-۲. ربا در قرض‌های تولیدی و تجاری ظلم نیست
۲۶۱	۳-۳. ظهور برخی آیات و روایات در ربای مصرفی است
۲۶۱	۳-۴. ظهور تعلیل روایات در ربای مصرفی است
۲۶۲	نقد و بررسی نظریه
۲۶۲	الف) آیات ربا
۲۶۵	ب) روایات ربا
۲۶۷	۱. ادعای اختصاص ربای جاهلی به قرض‌های مصرفی
۲۶۸	۲. ادعای غیرظالمانه بودن ربای قرض‌های تولیدی
۲۶۹	۳. ادعای ظهور برخی آیات و روایات در ربای مصرفی

۴. لاعای ظهور تعلیل روایات در ربای مصرفی.....	۲۶۹
۴. اختصاص ربا به بهره بانک‌های خصوصی.....	۲۷۰
نقد و بررسی نظریه.....	۲۷۱
نتیجه‌گیری.....	۲۷۵
کتابنامه.....	۲۷۷
پیوست ۵: احکام فقهی عملیات بانکداری سنتی.....	۲۸۳
۱. احکام فقهی عملیات سپرده‌گذاری.....	۲۸۳
۱-۱. ماهیت سپرده‌های بانکی در قوانین کشورهای گوناگون.....	۲۸۳
۱-۲. احتمالات فقهی درباره سپرده‌های بانکی.....	۲۸۵
۱-۲-۱. ودیعه.....	۲۸۵
۱-۲-۲. وفیقه ناقص.....	۲۸۷
۱-۲-۳. قرض.....	۲۸۸
۱-۲-۴. قرارداد جدید (عقد مستحدث).....	۲۹۰
۲. ماهیت فقهی عملیات اعتباری.....	۲۹۳
۲-۱. ماهیت فقهی اعتبارات میان مدت و بلندمدت.....	۲۹۳
۲-۲. ماهیت فقهی اعتبارات کوتاه مدت.....	۲۹۵
۲-۳. ماهیت فقهی تنزیل اسناد تجاری.....	۲۹۵
تنزیل سفته‌های صوری.....	۲۹۶
۲-۴. ماهیت فقهی اعتبار در حساب جاری.....	۲۹۷
۲-۵. ماهیت فقهی معامله با کارت‌های اعتباری.....	۲۹۷
الف) کارت‌های اعتباری برای استقراض.....	۲۹۸
ب) کارت‌های اعتباری برای خرید کالاها و خدمات.....	۲۹۸
ج) کارت‌های اعتباری چندمنظوره.....	۲۹۹
۲-۶. ماهیت فقهی اعتبار پذیرشی.....	۳۰۰
۳. ماهیت فقهی خدمات بانکی.....	۳۰۱
۴. ماهیت فقهی خرید و فروش اوراق بهادار.....	۳۰۲
۵. ماهیت فقهی خرید و فروش ارز و سکه.....	۳۰۳
۶. ماهیت فقهی سرمایه‌گذاری.....	۳۰۳

۷. ماهیت فقهی حفظ امانات ۳۰۴
۸. اداره اموال و دارائی‌های مشتریان ۳۰۴
- پیوست ۶: بانکداری بدون ربا از نگاه شهید صدر ۳۰۵
- تذکرات اساسی ۳۰۶
- الگوی پیشنهادی ۳۰۸
- فعالیت‌های بانکداری بدون ربا ۳۰۸
۱. تجهیز منابع پولی ۳۰۹
- ۱-۱. سپرده جاری ۳۱۰
- ۱-۲. سپرده پس‌انداز ۳۱۱
- ۱-۳. سپرده ثابت ۳۱۲
- حقوق سپرده‌گذاران ۳۱۳
- حقوق بانک ۳۱۵
۲. تخصیص منابع پولی ۳۱۶
- ۲-۱. مضاربه ۳۱۶
- ۲-۱-۱. اعطای مضاربه در جایگاه صاحب سرمایه ۳۱۶
- ۲-۱-۲. اعطای مضاربه در جایگاه وکیل صاحب سرمایه ۳۱۶
- ۲-۱-۳. شرایط عامل (گیرنده تسهیلات مضاربه) ۳۱۷
- ۲-۱-۴. مسئولیت و سود سرمایه‌گذار ۳۱۸
- ۲-۱-۵. خطر اخلاقی سرمایه‌گذار ۳۱۸
- ۲-۱-۶. تضمین اصل سرمایه از طرف سرمایه‌گذار ۳۱۹
- ۲-۲. وام بدون بهره ۳۲۰
- ۲-۲-۱. شرایط وام‌گیرنده ۳۲۰
- ۲-۲-۲. درآمد بانک از وام‌گیرندگان ۳۲۱
- ۲-۳. نقدکردن اسناد تجاری ۳۲۳
۳. ارائه خدمات بانکی ۳۲۵
- ۳-۱. وصول چک ۳۲۵
- ۳-۲. ارسال اسناد مالی ۳۲۵
- ۳-۳. ارسال حواله بانکی ۳۲۵

۳-۴. وصول سفته و برات.....	۳۲۶
۳-۵. خرید و فروش اوراق بهادار.....	۳۲۶
۳-۶. نگهداری اشیای قیمتی و اوراق بهادار.....	۳۲۷
۳-۷. ارائه ضمانت‌نامه بانکی.....	۳۲۷
۳-۸. خرید و فروش ارز.....	۳۲۸
۴. سرمایه‌گذاری.....	۳۲۸
۵. معامله با بانک‌های ربوی خاص.....	۳۲۹
۶. نقد و بررسی الگوی پیشنهادی شهید صدر.....	۳۲۹
۶-۱. عدم جامعیت بخش تجهیز منابع.....	۳۲۹
۶-۲. عدم جامعیت بخش تخصیص منابع.....	۳۳۲
۶-۳. مشکلات فقهی الگوی پیشنهادی.....	۳۳۴
کتابنامه.....	۳۳۹
پیوست ۷: بانک اسلامی اردن.....	۳۴۱
تأسیس بانک.....	۳۴۱
اهداف بانک.....	۳۴۲
زمینه‌های فعالیت بانک.....	۳۴۲
الف) فعالیت‌های بانکی غیرربوی.....	۳۴۳
ب) خدمات اجتماعی.....	۳۴۳
ج) تأمین مالی و سرمایه‌گذاری.....	۳۴۴
ساختار بانک.....	۳۴۵
پیش‌فرض‌های بانک.....	۳۴۵
ماهیت فقهی معاملات بانک.....	۳۴۶
تجهیز منابع پولی.....	۳۴۶
الف) سپرده‌ها.....	۳۴۶
۱. حساب‌های امانی.....	۳۴۶
۲. حساب‌های سرمایه‌گذاری.....	۳۴۶
ب) اوراق مضاربه.....	۳۴۸
توزیع سود و زیان سرمایه‌گذاری‌ها.....	۳۴۹

۳۵۱	شیوه‌های تخصیص منابع پولی.....
۳۵۱	۱. مزایای.....
۳۵۲	۲. مضاربه.....
۳۵۲	۳. مشارکت.....
۳۵۳	۴. قرض الحسنه (و پرداخت سفته).....
۳۵۳	۵. سرمایه‌گذاری مستقیم.....
۳۵۵	پیوست ۸: بانک توسعه اسلامی.....
۳۵۵	هدف بانک.....
۳۵۶	عضویت در بانک.....
۳۵۷	سرمایه بانک.....
۳۵۷	روش‌های تجهیز و تخصیص منابع بانک.....
۳۵۷	روش‌های تأمین مالی بانک.....
۳۵۷	۱. وام بدون بهره (Loan).....
۳۵۸	۲. اجاره به شرط تملیک (Leasing).....
۳۵۹	۳. فروش اقساطی (Instalment Sale).....
۳۶۰	۴. مشارکت در سرمایه (Equity Participation).....
۳۶۱	۵. استصناع (Istisnaa).....
۳۶۱	۶. اعطای خط اعتباری به مؤسسات مالی.....
۳۶۲	عملکرد بانک توسعه اسلامی.....
۳۶۳	پیوست ۹: الگوی جدید بانکداری بدون ربا.....
۳۶۴	نگاهی اجمالی به الگوهای بانکداری بدون ربا.....
۳۶۴	۱. الگوی پیشنهادی شهید صدر علیه السلام
۳۶۵	۱-۱. روش‌های تجهیز منابع.....
۳۶۵	۱-۱-۱. سپرده جاری (قرض بدون بهره).....
۳۶۵	۱-۱-۲. سپرده پس‌انداز (وکالت).....
۳۶۵	۱-۱-۳. سپرده متعذر (وکالت).....
۳۶۵	۱-۲. روش‌های تخصیص منابع.....
۳۶۵	۱-۲-۱. مضاربه.....

- ۱-۲-۱. قرض با کارمزد ۳۶۶
- ۱-۲-۲. تنزیل با کارمزد ۳۶۶
۲. الگوی بانک اسلامی اردن ۳۶۶
- ۲-۱. روش‌های تجهیز منابع ۳۶۷
- ۲-۱-۱. سپرده‌های امانی (قرض بدون بهره) ۳۶۷
- ۲-۱-۲. سپرده‌های سرمایه‌گذاری ۳۶۷
- ۲-۱-۳. اوراق مضاربه ۳۶۷
- ۲-۲. روش‌های تخصیص منابع ۳۶۸
- ۲-۲-۱. مرابحه ۳۶۸
- ۲-۲-۲. مضاربه ۳۶۸
- ۲-۲-۳. مشارکت ۳۶۸
- ۲-۲-۴. سرمایه‌گذاری مستقیم ۳۶۸
- ۲-۲-۵. قرض الحسنه ۳۶۸
۳. الگوی بانک توسعه اسلامی ۳۶۹
- ۳-۱. تجهیز منابع ۳۶۹
- ۳-۲. روش‌های تخصیص منابع ۳۶۹
- ۳-۲-۱. وام بدون بهره ۳۷۰
- ۳-۲-۲. مرابحه ۳۷۰
- ۳-۲-۳. اجاره به شرط تملیک ۳۷۰
- ۳-۲-۴. مشارکت ۳۷۰
- ۳-۲-۵. استصناع ۳۷۰
- ۳-۲-۶. اعطای خط اعتباری ۳۷۰
۴. الگوی بانک مبادله‌ای ۳۷۱
- ۴-۱. روش‌های تجهیز منابع ۳۷۱
- ۴-۱-۱. سپرده جاری (قرض بدون بهره) ۳۷۱
- ۴-۱-۲. سپرده پس‌انداز (وکالت عام) ۳۷۲
- ۴-۱-۳. سپرده سرمایه‌گذاری خاص (وکالت خاص) ۳۷۲
- ۴-۱-۴. سپرده سرمایه‌گذاری عام (وکالت عام) ۳۷۲

- ۴-۲. روش‌های تخصیص منابع ۳۷۲
- ۴-۲-۱. فروش اقساطی ۳۷۲
- ۴-۲-۲. اجاره به شرط تملیک ۳۷۲
- ۴-۲-۳. جعاله ۳۷۲
- ۴-۲-۴. خرید دین ۳۷۳
- ۴-۲-۵. سلف ۳۷۳
۵. الگوی فعلی بانکداری بدون ربای ایران ۳۷۳
- ۵-۱. بخش تجهیز منابع پولی ۳۷۳
- ۵-۱-۱. سپرده قرض الحسنه جاری ۳۷۴
- ۵-۱-۲. سپرده قرض الحسنه پس‌انداز ۳۷۴
- ۵-۱-۳. سپرده سرمایه‌گذاری ۳۷۴
- ۵-۲. بخش تخصیص منابع پولی ۳۷۴
- ۵-۲-۱. اعطای وام قرض الحسنه ۳۷۵
- ۵-۲-۲. قراردادهای مبادله‌ای ۳۷۵
- ۵-۲-۳. قراردادهای مشارکتی ۳۷۵
- ۵-۲-۴. سرمایه‌گذاری مستقیم ۳۷۶
- مشکلات و نارسایی‌های الگوی فعلی بانکداری بدون ربای ایران ۳۷۷
۱. تعدد بیش از حد عقود ۳۷۷
۲. صورتی شدن معاملات ۳۷۷
۳. عدم تناسب برخی عقود با ماهیت بانک‌ها ۳۷۸
۴. هزینه بالای اجرای صحیح برخی از عقود در بانک‌ها ۳۷۸
۵. عدم جامعیت سپرده‌ها با اهداف و سلیقه‌های سپرده‌گذاران ۳۷۹
۶. عدم تناسب برخی از عقود با مقاصد متقاضیان تسهیلات ۳۷۹
- الگوی جدید بانکداری بدون ربا ۳۸۰
- فرض‌های الگوی جدید ۳۸۰
- انواع بانک‌ها در الگوی جدید ۳۸۱
- الف) بانک‌های تجاری ۳۸۱
۱. تجهیز منابع ۳۸۲

- ۲۸۲ ۲. تخصیص منابع
- ۲۸۴ (ب) بانک‌های تخصصی (سرمایه‌گذاری)
- ۲۸۵ ۱. تجهیز منابع
- ۲۸۶ ۲. تخصیص منابع
- ۲۸۸ (ج) بانک‌های جامع
- ۲۸۸ ۱. تجهیز منابع
- ۲۸۹ ۲. تخصیص منابع
- ۲۸۹ ویژگی‌های بانک‌های جامع
- ۳۹۱ آثار و نتایج الگوی جدید
- ۳۹۱ ۱. کاهش عقده‌ها به حد منطقی
- ۳۹۱ ۲. تناسب عقده‌ها با ماهیت بانک‌ها
- ۳۹۲ ۳. واقعی‌تر شدن قراردادهای
- ۳۹۲ ۴. روان شدن عملیات حسابداری
- ۳۹۲ ۵. کاهش هزینه‌های عملیاتی بانک‌ها
- ۳۹۳ ۶. جامعیت نظام بانکی درباره اهداف و سلیقه‌های سپرده‌گذاران
- ۳۹۳ ۷. جامعیت نظام بانکی درباره اهداف و سلیقه‌های متقاضیان تسهیلات
- ۳۹۳ مبانی فقهی و حقوقی الگوی جدید
- ۳۹۴ ۱. آزادی انتخاب عقده‌ها
- ۳۹۶ ۲. حکمت تحریم ربا و الگوی جدید
- ۳۹۸ ۳. مشروعیت سود معین
- ۴۰۰ ۴. امکان پرداخت سود معین
- ۴۰۱ ۴-۱. اولویت منابع سپرده‌های سرمایه‌گذاری روزانه و منت‌دار
- ۴۰۱ ۴-۲. کنترل سپرده‌ها به روش دستوری
- ۴۰۲ ۴-۳. کنترل سپرده‌ها به روش تغییر در نرخ سود
- ۴۰۲ ۴-۴. کنترل ترکیب سپرده‌ها به روش تغییر نرخ‌ها
- ۴۰۲ ۴-۵. خریدوفروش ابزارهای مالی با سود معین و معاملاتی بین بانکی
- ۴۰۳ ۴-۶. کنترل وصول مطالبات
- ۴۰۳ ۴-۷. تأثیر دادن در حق الوکاله

۴۰۴.....	نتیجه‌گیری و پیشنهاد.....
۴۰۷.....	کتابنامه.....
۴۰۹.....	پیوست ۱۰: خرید و فروش دین (تنزیل).....
۴۰۹.....	آیا معامله دین، بیع است؟.....
۴۱۳.....	دیدگاه‌های فقهی درباره فروش دین.....
۴۱۷.....	بررسی سندی و دلالتی حدیث.....
۴۲۶.....	نتیجه.....
۴۲۷.....	پیوست ۱۱: بیع دین از دیدگاه مذاهب پنج‌گانه اسلامی.....
۴۲۷.....	دیدگاه فقیهان مذاهب اسلامی.....
۴۲۷.....	الف) بیع دین به مدیون.....
۴۲۸.....	ب) بیع دین به غیرمدیون.....
۴۲۹.....	بیع دین در حقوق ایران.....
۴۳۱.....	پیوست ۱۲: کاربرد عقد استصناع در عملیات بانکی بدون ربا.....
۴۳۳.....	مفاد قرارداد استصناع.....
۴۳۵.....	ارکان عقد استصناع.....
۴۳۵.....	تجربه بانک‌های اسلامی در به‌کارگیری عقد استصناع.....
۴۳۹.....	کارویژه‌های عقد استصناع در مقایسه با دیگر عقود بانکی.....
۴۴۱.....	۱. عقد استصناع و سلم.....
۴۴۳.....	۲. عقد استصناع و جماله.....
۴۴۴.....	الف) وجود حالت «اگری» در جماله به‌خلاف عقد استصناع.....
۴۴۴.....	ب) جواز فسخ جماله برخلاف استصناع.....
۴۴۴.....	ج) تملیک بعد از اتمام کار در جماله برخلاف استصناع.....
۴۴۵.....	۳. عقد استصناع و مشارکت مدنی.....
۴۴۷.....	کاربردهای بانکی عقد استصناع.....
۴۴۷.....	الف) تأمین مالی طرح‌های خصوصی.....
۴۴۹.....	ب) تأمین مالی طرح‌های دولتی و بخش عمومی.....
۴۴۹.....	ج) واسطه‌گری بانک بین شرکت‌های بزرگ و صاحبان صنایع.....
۴۵۱.....	ماهیت فقهی عقد استصناع در دیدگاه فقیهان و مراجع.....

ماده واحده پیشنهادی.....	۴۵۵
دستورالعمل اجرایی پیشنهادی عقد استصناع.....	۴۵۶
جمع بندی و نتیجه گیری.....	۴۵۸
کتابنامه.....	۴۶۱
پیوست ۱۳: بررسی فقهی - حقوقی جرمه و خسارت تأخیر تأدیه.....	۴۶۳
۱. مشکل تأخیر تأدیه در قوانین ایران.....	۴۶۴
۲. تأخیر تأدیه در قوانین ایران پیش از انقلاب اسلامی.....	۴۶۴
۳. تأخیر تأدیه در قوانین ایران بعد از انقلاب.....	۴۶۶
۳-۱. انقاي قوانین و آیین نامه های مربوط به خسارت تأخیر تأدیه پیش از انقلاب.....	۴۶۶
۳-۲. موافقت شورای نگهبان با دریافت جرمه تأخیر تأدیه به وسیله بانک ها.....	۴۶۸
۳-۳. موافقت مجمع تشخیص مصلحت با توسعه دریافت جرمه تأخیر تأدیه به وسیله بانک ها.....	۴۶۹
۳-۴. جواز دریافت خسارت تأخیر تأدیه برای دارندگان چک.....	۴۷۲
۳-۵. جواز دریافت خسارت تأخیر تأدیه برای همه طلبکاران.....	۴۷۵
۳-۶. جواز دریافت خسارت تأخیر تأدیه از خارجیان.....	۴۷۵
۴. جمع بندی قوانین و مقررات ایران درباره خسارت تأخیر تأدیه.....	۴۷۶
۵. مستندات فقهی قوانین مصوب.....	۴۷۷
۵-۱. جواز دریافت جرمه تأخیر تأدیه به صورت شرط ضمن عقد.....	۴۷۸
مرحله نخست: میزان انطباق شرط جرمه تأخیر با آرای فقهی مراجع تقلید.....	۴۷۹
مرحله دوم: تبیین مستند فقهی جواز اشتراط جرمه تأخیر ضمن عقد.....	۴۷۹
۵-۱-۱. احتمال صلق ربای قرضی.....	۴۸۰
۵-۱-۲. احتمال صلق تمذید مهلت در مقابل افزایش بدهی.....	۴۸۲
۵-۱-۳. شرط جرمه تأخیر، حیلای برای دریافت ربا.....	۴۸۲
جمع بندی.....	۴۸۴
۵-۲. قانون نحوه وصول مطالبات بانک ها.....	۴۸۵
۵-۳. جواز دریافت خسارت تأخیر تأدیه برای دارندگان چک به اندازه نرخ تورم.....	۴۸۵
۵-۴. جواز دریافت خسارت تأخیر تأدیه به اندازه نرخ تورم.....	۴۸۶
مرحله نخست: میزان انطباق ماده ۵۵۲ قانون آیین دادرسی مدنی و ماده ۴	

قانون چک با آرای مراجع تقلید.....	۴۸۶
مرحله دوم: تبیین مستند فقهی ماده ۵۲۲ قانون آیین دادرسی مدنی و ماده	
۴ قانون چک.....	۴۸۹
۵-۴-۱ لزوم انای کامل بدهی.....	۴۹۰
۵-۴-۲ لزوم جبران ضرر طلبکار.....	۴۹۱
۵-۴-۳ لزوم تدارک اتلاف مالیت.....	۴۹۱
۵-۴-۴ جواز دریافت بهره و خسارت تأخیر تأدیه از اشخاص و مؤسسات	
خارجی غیرمسلمان.....	۴۹۳
نتیجه.....	۴۹۳
کتابنامه.....	۴۹۵
پیوست ۱۴: راهکارهای حل مشکل تأخیر تأدیه در بانک‌های بدون	
ربا.....	۴۹۷
۱. علل و عوامل تأخیر پرداخت بدهی.....	۴۹۸
۱-۱. اعسار و ناتوانی.....	۴۹۸
۱-۲. تغییر شرایط اقتصادی.....	۴۹۸
۱-۳. تخلف و نقض تعهد.....	۴۹۹
۲. آثار اجتماعی و اقتصادی تأخیر پرداخت دیون.....	۴۹۹
۲-۱. اختلال در برنامه‌های اقتصادی بانک‌ها و مؤسسات مالی.....	۵۰۰
۲-۲. خسارت اقتصادی طلبکاران.....	۵۰۰
۲-۲-۱. خسارت ناشی از ورشکستگی مؤسسات.....	۵۰۰
۲-۲-۲. خسارت ناشی از هزینه‌های قضایی.....	۵۰۱
۲-۲-۳. خسارت ناشی از کاهش ارزش پول.....	۵۰۱
۲-۲-۴. خسارت ناشی از عدم نفع.....	۵۰۱
۲-۳. گسترش تخلفات مالی و سلب اعتماد عمومی.....	۵۰۲
۲-۴. سنگین شدن وثیقه‌ها و ضمانت‌ها.....	۵۰۲
۲-۵. افزایش نرخ سود تسهیلات بانکی.....	۵۰۳
۲-۶. از دست دادن مشتریان ممتاز.....	۵۰۳
۳. معیارهای راهکار مطلوب برای حل مشکل تأخیر تأدیه.....	۵۰۳

۳-۱. جواز شرعی.....	۵۰۴
۳-۲. تکنیک بین عوامل تأخیر.....	۵۰۴
۳-۳. ایجاد انگیزه.....	۵۰۴
۳-۴. جبران خسارت.....	۵۰۴
۳-۵. کارایی.....	۵۰۴
۴. راهحل بانکداری سنتی برای حل مشکل تأخیر تأدیه.....	۵۰۴
۵. راهکارهای پیشنهادی برای حل مشکل تأخیر تأدیه در بانکداری بدون ربا.....	۵۰۵
۵-۱. اجرای وثیقه‌ها و ضمانت.....	۵۰۵
۵-۱-۱. افزایش هزینه‌های وصول مطالبات.....	۵۰۶
۵-۱-۲. کاهش تسهیلات مالی و ایجاد شکاف طبقاتی.....	۵۰۶
۵-۱-۳. عدم جبران خسارات طلبکار.....	۵۰۷
۵-۱-۴. عدم تکنیک بین عوامل تأخیر.....	۵۰۷
۵-۲. اشتراط جریمه تأخیر تأدیه به صورت شرط ضمن عقد.....	۵۰۷
۵-۳. اشتراط خسارت تأخیر تأدیه.....	۵۰۹
۵-۴. تعزیر مالی متخلف.....	۵۱۳
۵-۴-۱. مجازات مالی متخلف به نفع بیت‌المال.....	۵۱۳
۵-۴-۲. تشکیل صندوق خیریه.....	۵۱۳
۵-۴-۳. تشکیل صندوق حمایت از طلبکاران.....	۵۱۴
۵-۴-۴. تفویض امر قضایی به بانک‌ها.....	۵۱۴
۵-۵. الزام متخلف به قرض بدون بهره به‌میزان تخلف (مقابلۀ به مثل).....	۵۱۶
جمع‌بندی و پیشنهاد.....	۵۱۶
کتابنامه.....	۵۱۹
پیوست ۱۵: امکان‌سنجی انتشار صکوک بانکی در بانک‌های ایران.....	۵۲۱
مقدمه.....	۵۲۱
۱. تبدیل دارایی‌های تسهیلاتی بانک‌ها به اوراق بهادار (صکوک).....	۵۲۲
۲. انتشار اوراق بهادار (صکوک) به‌منظور تأمین مالی پروژه‌های خاص.....	۵۲۳
هدف‌های بانک از انتشار صکوک.....	۵۲۴
سرفصل‌های پیشنهادی.....	۵۲۴

پیوست ۱۶: تبدیل به اوراق بهادار کردن دارایی‌ها در بانکداری بدون ربا..... ۵۲۷

چکیده..... ۵۲۷

مقدمه..... ۵۲۸

پیشینه تبدیل به اوراق بهادار کردن..... ۵۳۰

فرایند تبدیل به اوراق بهادار کردن در نظام مالی سنتی..... ۵۳۴

امکان تبدیل به اوراق بهادار تسهیلات بانکی در بانکداری بدون ربا..... ۵۳۶

شیوه‌های تخصیص منابع در بانکداری بدون ربا..... ۵۳۶

۱. قرض الحسنه..... ۵۳۷

۲. قراردادهای مبادله‌ای..... ۵۳۷

۳-۱. فروش اقساطی..... ۵۳۷

۳-۲. اجاره به شرط تملیک..... ۵۳۸

۳-۳. معامله‌های سلف..... ۵۳۹

۳-۴. خرید دین..... ۵۳۹

۳-۵. جعاله..... ۵۴۰

۳. قراردادهای مشارکتی..... ۵۴۱

۳-۱. مضاربه..... ۵۴۱

۳-۲. مشارکت مدنی..... ۵۴۲

۳-۳. مشارکت حقوقی..... ۵۴۳

۳-۴. مزارعه..... ۵۴۴

۳-۵. مساقات..... ۵۴۴

۴. سرمایه‌گذاری مستقیم..... ۵۴۵

ویژگی‌های شیوه‌های تخصیص منابع در بانکداری بدون ربا در ایران در تبدیل

به اوراق بهادار کردن..... ۵۴۵

مناسب‌ترین گزینه‌ها در تبدیل به اوراق بهادار کردن..... ۵۴۸

ارکان تشکیل‌دهنده عملیات تبدیل به اوراق بهادار کردن دارایی‌ها..... ۵۴۹

مدل‌های عملیاتی تبدیل به اوراق بهادار کردن دارایی‌ها در بانکداری بدون ربا..... ۵۵۰

۱. اوراق مرابحه (فروش اقساطی) رهنی..... ۵۵۰

روابط حقوقی اوراق مرابحه رهنی.....	۵۵۲
بازار ثانوی اوراق مرابحه.....	۵۵۳
فقه اوراق مرابحه.....	۵۵۳
۲. اوراق اجاره به شرط تملیک.....	۵۵۴
روابط حقوقی اوراق اجاره به شرط تملیک.....	۵۵۷
بازار ثانوی اوراق اجاره به شرط تملیک.....	۵۵۸
فقه اوراق اجاره به شرط تملیک.....	۵۵۸
بررسی اقتصادی اوراق مرابحه رهنی و اوراق اجاره به شرط تملیک.....	۵۶۰
جمع‌بندی و پیشنهادات.....	۵۶۱
کتابنامه.....	۵۶۳
پیوست ۱۷: مدل‌های عملیاتی اوراق اجاره به شرط تملیک.....	۵۶۵
ادبیات اوراق اجاره.....	۵۶۶
تجربه اوراق اجاره.....	۵۶۸
تعریف اجاره.....	۵۷۱
انواع اجاره.....	۵۷۱
ارکان اجاره.....	۵۷۱
اجاره به شرط تملیک.....	۵۷۲
شرط فعل و شرط نتیجه.....	۵۷۲
وکالت در اجاره.....	۵۷۳
تعریف اوراق اجاره.....	۵۷۳
روش کار در اوراق اجاره.....	۵۷۳
عناصر اصلی اوراق اجاره.....	۵۷۴
۱. بانی (سفارش‌دهنده).....	۵۷۴
۲. ناشر اوراق اجاره (وکیل).....	۵۷۴
۳. دارنده اوراق اجاره (موجر).....	۵۷۵
۴. استفاده‌کننده از کالا (مستأجر).....	۵۷۵
۵. فروشنده دارایی.....	۵۷۵
۶. دارایی.....	۵۷۵

۵۷۶	۷. امین
۵۷۶	۸. مؤسسه رتبه‌بندی اعتباری
۵۷۶	کاربرد اوراق اجاره
۵۷۶	۱. تأمین کالاهای سرمایه‌ای دولت و مؤسسات دولتی
۵۷۶	۲. تأمین کالاهای سرمایه‌ای بنگاه‌های اقتصادی
۵۷۷	۳. تأمین کالاهای مصرفی بادوام خانوارها
۵۷۷	انواع اوراق اجاره
۵۷۷	الف) اوراق اجاره‌ای عادی
۵۷۸	ب) اوراق اجاره به شرط تملیک
۵۷۸	انواع اوراق اجاره به شرط تملیک
۵۷۸	۱. اوراق اجاره به شرط تملیک به منظور تأمین مالی
۵۷۸	۱-۱. بیان توصیفی
۵۷۹	۱-۲. مدل عملیاتی
۵۷۹	۱-۳. گردش مالی و روابط حقوقی
۵۸۰	۲. اوراق اجاره به شرط تملیک به منظور تأمین نقدینگی
۵۸۰	۲-۱. بیان توصیفی
۵۸۱	۲-۲. مدل عملیاتی
۵۸۱	۲-۳. گردش مالی و روابط حقوقی
۵۸۲	۳. اوراق اجاره به شرط تملیک به منظور تبدیل به اوراق بهادار کردن دارایی‌ها
۵۸۲	۳-۱. بیان توصیفی
۵۸۳	۳-۲. مدل عملیاتی
۵۸۳	۳-۳. گردش مالی و روابط حقوقی
۵۸۴	ویژگی‌های اوراق اجاره به شرط تملیک
۵۸۴	۱. هزینه‌های عملیاتی
۵۸۵	۲. تعیین اجاره‌بها
۵۸۶	۳. نوع بازدهی
۵۸۶	بازار ثانوی اوراق اجاره به شرط تملیک
۵۸۷	فقه اوراق اجاره به شرط تملیک

آثار و کارکردهای اقتصادی اوراق اجاره به شرط تملیک.....	۵۸۸
۱. گسترش بازار مالی.....	۵۸۹
۲. رشد تولید.....	۵۸۹
۳. گسترش رفاه عمومی.....	۵۸۹
۴. ابزار مناسبی برای سیاست مالی.....	۵۹۰
۵. ابزار مناسبی برای سیاست پولی.....	۵۹۰
جمع‌بندی و پیشنهادات.....	۵۹۰
کتابنامه.....	۵۹۳
۱. فارسی و عربی.....	۵۹۳
۲. لاتین.....	۵۹۴
پیوست ۱۸: صکوک مرابحه؛ ابزار مالی مناسب برای بازار پول و سرمایه اسلامی.....	۵۹۷
چکیده.....	۵۹۷
مقدمه.....	۵۹۸
تعریف اوراق مرابحه.....	۵۹۹
ارکان اوراق مرابحه.....	۵۹۹
انواع اوراق مرابحه.....	۶۰۰
۱. اوراق مرابحه تأمین مالی.....	۶۰۰
مدل عملیاتی اوراق مرابحه تأمین مالی.....	۶۰۳
روابط حقوقی اوراق مرابحه تأمین مالی.....	۶۰۳
۲. اوراق مرابحه تأمین نقدینگی.....	۶۰۴
مدل عملیاتی اوراق مرابحه تأمین نقدینگی.....	۶۰۵
۳. اوراق مرابحه تشکیل سرمایه شرکت‌های تجاری.....	۶۰۶
مدل عملیاتی اوراق مرابحه شرکت‌های تجاری.....	۶۰۷
روابط حقوقی اوراق مرابحه شرکت‌های تجاری.....	۶۰۷
۴. اوراق مرابحه رهنی.....	۶۰۸
مدل عملیاتی اوراق مرابحه رهنی.....	۶۰۹
روابط حقوقی اوراق مرابحه رهنی.....	۶۰۹

۶۱۰.....	بازار ثانوی اوراق مرابحه.....
۶۱۱.....	فقه اوراق مرابحه.....
۶۱۳.....	بررسی اقتصادی اوراق مرابحه.....
۶۱۵.....	پی‌نوشت‌های فقهی اوراق بهادار مرابحه.....
۶۱۵.....	پی‌نوشت (۱): بررسی فقهی بیع وکالتی.....
۶۱۶.....	پی‌نوشت (۲): بررسی فقهی بیع‌الدین (تنزیل).....
۶۱۷.....	بیع دین در حقوق ایران.....
۶۱۸.....	بیع دین به دین.....
۶۱۹.....	پی‌نوشت (۳): بررسی فقهی بیع‌العینه.....
۶۱۹.....	تعریف بیع‌العینه.....
۶۱۹.....	انواع بیع‌العینه.....
۶۲۰.....	۱. خریدوفروش بدون شرط و تبانی.....
۶۲۰.....	۲. خریدوفروش با شرط یا تبانی.....
۶۲۱.....	کتابنامه.....
	پیوست ۱۹: عملیات بازار باز از طریق اوراق استصناع؛ مشکلات و راه‌حل‌ها.....
۶۲۳.....	بیان اجمالی ماهیت عقد استصناع.....
۶۲۵.....	چگونگی شکل‌گیری اوراق استصناع برای اعمال سیاست مالی.....
۶۲۸.....	کاربرد اوراق استصناع در عملیات بازار باز.....
۶۳۱.....	شیوه‌های تأمین مالی برای خرید اوراق استصناع.....
۶۳۲.....	الف) پاسخ نقضی.....
۶۳۳.....	ب) پاسخ‌های حلی.....
۶۳۵.....	۱. افزایش محدود نرخ ذخیره قانونی.....
۶۳۷.....	۲. اولویت‌دادن به تنزیل مجدد اوراق استصناع.....
۶۳۹.....	۳. تنزیل مجدد اوراق استصناع در چارچوب اضافه برداشت.....
۶۴۳.....	اوراق استصناع و رونق بازار بورس.....
۶۴۶.....	ملاحظات پایانی.....
۶۴۹.....	کتابنامه.....

۱. فارسی ۶۴۹
۲. عربی ۶۵۰
۳. لاتین ۶۵۱
- پیوست ۲۰: بررسی فقهی - حقوقی تعیین نرخ سود بانکی ۶۵۳**
 - چکیده ۶۵۳
 - مقدمه ۶۵۴
 ۱. قیمت‌گذاری از دیدگاه فقه اسلامی ۶۵۵
 - ۱-۱. روایت‌های ناظر به موضوع قیمت‌گذاری ۶۵۶
 - ۱-۱-۱. روایات نافی قیمت‌گذاری ۶۵۶
 - ۱-۱-۲. روایات مجوز قیمت‌گذاری ۶۵۷
 - ۲-۱. دیدگاه فقهای پیرامون موضوع قیمت‌گذاری ۶۵۹
 - ۲-۱-۱. دیدگاه مخالف قیمت‌گذاری ۶۵۹
 - ۲-۱-۲. دیدگاه موافق قیمت‌گذاری ۶۶۰
 - ۳-۱. جمع‌بندی دیدگاه فقهای و روایات پیرامون موضوع قیمت‌گذاری ۶۶۱
 ۲. تعیین نرخ سود بانکی با توجه به موازین فقه اسلامی ۶۶۲
 - ۲-۱. تعیین نرخ سود بانکی از باب ضرورت ۶۶۳
 - ۲-۲. تعیین نرخ سود بانکی مطابق قانون عملیات بانکی بدون ربا ۶۶۴
 - ۲-۳. تعیین نرخ سود بانکی از باب مصلحت ۶۶۶
 ۳. تعیین نرخ سود بانکی با توجه به متغیرهای اقتصادی ۶۶۷
 - ۳-۱. تأثیر تغییرات سود بانکی بر سپرده‌ها ۶۶۷
 - ۳-۲. تأثیر تغییرات سود بانکی بر سرمایه‌گذاری ۶۷۰
 - ۳-۳. تأثیر تغییرات سود بانکی بر تورم ۶۷۱
 ۴. راهکار رسیدن به نرخ‌های سود بانکی تعادلی ۶۷۲
 - ۴-۱. آزادسازی نرخ‌های سود بانکی برای رسیدن به نرخ‌های تعادلی ۶۷۲
 - ۴-۲. هدایت نرخ‌ها به سمت سودهای تعادلی ۶۷۳
 - ۴-۳. مقایسه نرخ سود سپرده‌های بانکی ایران با کشورهای شاخص ۶۷۴
 - ۴-۴. مقایسه نرخ سود تسهیلات بانکی ایران با چند کشور شاخص ۶۷۷
 - ۴-۵. مقایسه نرخ حاشیه سود بانکی (spread) در ایران با کشورهای شاخص

۶۸۰	
۶۸۱	نتایج و پیشنهادها.....
۶۸۳	کتابنامه.....
۶۸۳	۱. فارسی و عربی.....
۶۸۴	۲. لاتین.....
۶۸۵	پیوست ۲۱: مدیریت نقدینگی در بانکداری اسلامی.....
۶۸۵	چکیده.....
۶۸۶	۱. مقدمه.....
۶۸۷	۲. پیشینه تحقیق.....
۶۸۹	۳. اهمیت مدیریت نقدینگی.....
۶۹۱	۴. راهبردهای تاریخی مدیریت نقدینگی.....
۶۹۱	۴-۱. تئوری وام‌های تجاری.....
۶۹۱	۴-۲. تئوری قابلیت تبدیل.....
۶۹۱	۴-۳. تئوری درآمد قابل پیش‌بینی.....
۶۹۲	۴-۴. تئوری مدیریت بدهی‌ها.....
۶۹۲	۴-۵. تئوری مدیریت متوازن دارایی و بدهی.....
۶۹۳	۵. ابزارهای مدیریت نقدینگی در بانکداری سنتی.....
۶۹۳	۵-۱. گواهی سپرده.....
۶۹۳	۵-۲. قرارداد بازخرید.....
۶۹۴	۵-۳. استقراض از بانک مرکزی.....
۶۹۴	۵-۴. اسناد خزانه.....
۶۹۵	۵-۵. بازار بین بانکی.....
۶۹۵	۵-۶. اوراق تجاری شرکت‌ها.....
۶۹۵	۵-۷. تأییدیه بانک.....
۶۹۶	۵-۸. تبدیل دارایی‌های بانک به اوراق بهادار.....
۶۹۶	۵-۹. استفاده از مشتقات اعتباری.....
۶۹۷	۶. نیاز بانک‌های اسلامی به مدیریت نقدینگی.....
۶۹۸	۶-۱. محدودیت‌های کنونی بانک‌های اسلامی در مدیریت نقدینگی.....

۶۹۹.....	۶-۲ ظرفیت‌های بانک‌های اسلامی برای مدیریت نقدینگی
۷۰۰.....	۷. طبقه‌بندی و اولویت‌بندی نیازهای نقدینگی در بانکداری اسلامی
۷۰۱.....	۷-۱. طبقه‌بندی نیازها از جهت زمان
۷۰۲.....	۷-۲. طبقه‌بندی نیازها از جهت کاربرد
۷۰۲.....	۸. معرفی ابزارهای مدیریت نقدینگی در بانکداری اسلامی
۷۰۲.....	۸-۱. قرض الحسنه متقابل
۷۰۳.....	۸-۲. صندوق اسلامی (Arab Banking Corporation) ABC
۷۰۴.....	۸-۳. مرابحه (فروش نسبه) موازی
۷۰۴.....	۸-۴. بازار بین بانکی
۷۰۵.....	۸-۴-۱. تسهیلات مشارکتی
۷۰۵.....	۸-۴-۲. مشارکت متقابل
۷۰۵.....	۸-۴-۳. تأسیس صندوق مشترک
۷۰۶.....	۸-۴-۴. گواهی‌های انتقال‌پذیر
۷۰۶.....	۸-۴-۵. خریدوفروش دین
۷۰۷.....	۸-۴-۶. دریافت تسهیلات از بانک مرکزی
۷۰۷.....	۸-۵. خریدوفروش صکوک بانکی
۷۰۸.....	۸-۵-۱. مناسبترین گزینه‌ها در تبدیل به اوراق بهادار
۷۰۹.....	۸-۵-۲. ارکان تشکیل‌دهنده عملیات تبدیل دارایی‌ها به اوراق بهادار
۷۰۹.....	۸-۵-۳. مدل‌های عملیاتی تبدیل دارایی‌ها به اوراق بهادار
۷۰۹.....	الف) اوراق مرابحه رهنی
۷۱۱.....	ب) اوراق اجاره به شرط تملیک
۷۱۲.....	۸-۵-۳. بررسی اقتصادی اوراق مرابحه و اوراق اجاره به شرط تملیک
۷۱۳.....	۸-۵-۴. کاربرد اوراق بهادار اسلامی برای مدیریت نقدینگی
۷۱۳.....	۹. ارائه بسته ابزارهای مدیریت نقدینگی متناسب با نیازهای بانکداری اسلامی
۷۱۵.....	۱۰. نتیجه‌گیری
۷۱۷.....	کتابنامه
۷۱۷.....	۱. فارسی و عربی
۷۱۹.....	۲. لاتین

پیوست ۲۲: نقش شورای تخصصی فقهی در ارتقای سطح مشروعیت و کارایی بانک‌های اسلامی (مطالعه تجربه چند کشور اسلامی)..... ۷۲۱	چکیده..... ۷۲۱
..... ۷۲۲	مقدمه..... ۷۲۲
..... ۷۲۳	پیشینه موضوع تحقیق..... ۷۲۳
..... ۷۲۴	۱. مالزی..... ۷۲۴
..... ۷۲۴	۱-۱. تأسیس شورای ملی مشورتی شریعت (NSAC)..... ۷۲۴
..... ۷۲۵	۱-۲. کمیته شریعت..... ۷۲۵
..... ۷۲۶	۲. اندونزی..... ۷۲۶
..... ۷۲۶	۲-۱. هیئت مالی شریعت (DSN)..... ۷۲۶
..... ۷۲۷	۲-۲. هیئت ناظر شرعی (SSB)..... ۷۲۷
..... ۷۲۷	۳. بحرین..... ۷۲۷
..... ۷۲۷	۴. عربستان سعودی..... ۷۲۷
..... ۷۲۸	۵. ایران..... ۷۲۸
..... ۷۲۸	۵-۱. کمیته تخصصی فقهی سازمان بورس و اوراق بهادار ایران..... ۷۲۸
..... ۷۳۰	۵-۲. شورای فقهی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران..... ۷۳۰
..... ۷۳۳	مبانی تشکیل شورای تخصصی فقهی نظام بانکی..... ۷۳۳
..... ۷۳۴	۱. تنظیم آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های اجرایی صحیح..... ۷۳۴
..... ۷۳۵	۲. آموزش کارکنان نظام بانکی و مشتریان بانک‌ها..... ۷۳۵
..... ۷۳۶	۲-۱. آموزش عمومی..... ۷۳۶
..... ۷۳۶	۲-۲. آموزش تخصصی..... ۷۳۶
..... ۷۳۷	۳. توجه به اهتمام مسئولان و کارگزاران نظام بانکی به اجرای صحیح قانون..... ۷۳۷
..... ۷۳۸	۴. ضرورت وجود نهادهای نظارتی کافی برای نظارت و کنترل..... ۷۳۸
..... ۷۳۹	نظارت بر تطابق آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها..... ۷۳۹
..... ۷۴۰	نظارت بر آموزش کارگزاران و مشتریان..... ۷۴۰
..... ۷۴۰	۵. طراحی ابزارهای پولی مالی جدید..... ۷۴۰
..... ۷۴۱	کارکردهای شورای فقهی..... ۷۴۱
..... ۷۴۲	آثار و نتیجه‌های تشکیل شورای فقهی در نظام بانکی ایران..... ۷۴۲

۱. ارتقای سطح اعتماد عمومی..... ۷۴۲
۲. کاهش ریسک شریعت و نهادینه شدن ابزارهای مالی..... ۷۴۳
۳. کارایی و کارآمدی بالاتر بانکها..... ۷۴۳
۴. روزآمدی نظام بانکی از راه طراحی ابزارهای جدید مالی..... ۷۴۵
۵. تدوین صحیح قوانین و دستورالعمل‌ها براساس فقه اسلامی..... ۷۴۶
۶. پدیدساختن هماهنگی و یکپارچگی فقهی در حوزه فعالیت‌های مالی و بانکی..... ۷۴۷
۷. مشاوره‌های موردی..... ۷۴۸
- آسیب‌های شورای فقهی یا کمیته شریعت..... ۷۴۹
۱. تداخل حوزه‌های کاری بخش‌های تخصصی و فقهی..... ۷۴۹
۲. کمبود نیروهای برجسته فقهی آشنا با بحث‌های بانکداری..... ۷۴۹
۳. اختلاف فتوای فقهی..... ۷۵۰
- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۷۵۱
- کتابنامه..... ۷۵۳
- فهرست آیات..... ۷۵۷
- فهرست روایات..... ۷۵۹
- نمایه..... ۷۶۱

پیشگفتار ویرایش دوم

بی تردید، تصویب و اجرای قانون عملیات بانکی بدون ربا، با فاصله اندکی از پیروزی انقلاب اسلامی و حذف ربا از نظام بانکی، کامیابی بزرگی برای طراحان قانون و مسئولان نظام بانکی، شمرده می‌شود، اما این به معنای پایان کار و رسیدن به قانون کامل و نظام بی نقص نیست.

حال که کشور در آستانه طرح تحول نظام بانکی است، مناسب است قانون عملیات بانکی بدون ربا و الگوهای عملیاتی عناصر اصلی نظام بانکی را در جایگاه مهم‌ترین و اثرگذارترین عرصه‌های تحول، نقد و بررسی کرده، درباره اصلاح و تکمیل آنها اقدام کنیم.

تحقیق پیش رو که حاصل مطالعه‌های گروهی متشکل از استادان آشنای با مسائل فقهی، حقوقی و بانکی است، با مطالعه دیدگاه‌های صاحب‌نظران و تجربه بیش از سی سال بانکداری بدون ربا در ایران و کشورهای اسلامی دیگر، در حد توان، اشکال‌ها و نارسایی‌های مربوط به قانون و الگوهای عملیاتی را شناسایی و به اصلاح آنها پرداخته است.

بعد از انتشار نتیجه‌های اولیه تحقیق در سال ۱۳۸۸ و چاپ آن به صورت کتاب در سال ۱۳۸۹، نظام بانکی شاهد تحول‌های علمی و اجرایی شد که برخی از آنها به شرح ذیل است:

۱. تصویب قانون برنامه پنجم توسعه که بندهای متعددی از آن، ناظر به اصلاح و تکمیل قانون عملیات بانکی بدون ربا است.

۲. تصمیم دولت و بانک مرکزی بر اجرای طرح تحول نظام بانکی؛ اصلاح قوانین و مقررات، اصلاح ساختارها و الگوهای عملیاتی و سامان‌دهی بازار پول و تحت اشراف‌گرفتن بازار غیرمتمشکل پولی، که نیازمند تحقیق‌های گسترده است.

۳. تشکیل شورای فقهی بانک مرکزی که افزون بر نظارت راهبردی بر عملیات بانکی در طراحی ابزارهای نوین، نظام بانکی را مساعدت می‌کند؛
۴. تألیف ده‌ها مقاله و کتاب علمی دربارهٔ مباحث تحقیق که می‌تواند بر غنای علمی آن بیفزاید.

بر این اساس، ضرورت داشت ویرایش جدیدی از تحقیق، عرضه شود تا تحول‌های جدید نظام بانکی، در آن منعکس شود، در نتیجه، از مجری تحقیق درخواست شد تا ویرایش دوم آن را تهیه کند، به این وسیله از مجری تحقیق حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سید عباس موسویان و شورای علمی گروه اقتصاد پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی که در انجام این تحقیق همکاری کردند، قدردانی می‌شود.

گروه اقتصاد
پژوهشکده نظام‌های اسلامی